

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԳԻՏԱԿԱՆ.

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ Ի 11—23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1876

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՈՐՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 1. Օսմանեան կայսրու-
թիւնը կը բովանդակէ իր այժմու սե-
փականութիւն եղող երկիրներն ու ա-
ռանձնաշնորհեալ գաւառները:

Անբաժանելի ամբողջութիւն մը կը
կազմէ, որուն և ոչ մէկ մասը չի կրնար
երբէք անջատուիլ ինչ և իցէ պատճա-
ռաւ ալ ըլլայ:

Յօդ. 2. Կոստանդնուպօլիս է մայ-
րաքաղաքն Օսմանեան կայսրութեան:

Այս քաղաքն, ինչպէս կայսրութեան
միւս քաղաքներն, չունի առանձնա-
շնորհութիւն մը, և ոչ մասնաւոր ա-
պահարկութիւն մը:

Յօդ. 3. Օսմանեան վեհապետու-
թիւնն, որ իսլամութեան գերադոյն
խալիֆայութեան հետ կը միանայ վե-
հապետին անձին վրայ, Օսմանայ ազ-
դատոհմէն եղող կայսերադանց երկ-
ցազունին կը վերաբերի, ըստ կանո-
նացն հաստատուելոց ի հնուց:

Յօդ. 4. Վեհափառ Սուլդանն, իբրեւ
գերագոյն խալիֆա, մահմետական կրօ-
նից պաշտպանն է, և միանդամայն ա-
մեն Օսմանցւոց վեհապետն ու փԱՏԻ-
ՇԱՀն է:

Յօդ. 5. Վեհ. Սուլդանն անպատաս-
խանատու է. իր անձն նուիրական է:

Յօդ. 6. Օսմանեան կայսերական
ազգատոհմին անդամաց ազատութիւ-
նը, անոնց անձնական անշարժ, շար-
ժական ինչքն, և ցկեանս յատկացեալ
թոշակն՝ ամենուն երաշխաւորութեան
ներքեւ է:

Յօդ. 7. Վեհ. Սուլդանին վեհապե-
տական իրաւանց կարգէն են հետեւեալ
արտօնութիւնները.

Կ'անուանէ ու կ'արձըկէ նախարար-
ները. կը շնորհէ աստիճանները, պաշ-
տօնները ու ջքանշաններն իր ասպե-
տական կարգաց. կու տայ առ իշխանս
առանձնաշնորհեալ գաւառաց հրօ.
վարտաօրն հաստատութեան, ըստ որո-
շեալ ձևոյ անոնց շնորհեալ արտօնու-
թեանցն. դրամ՝ կտրել կու տայ. հա-
սարակաց աղօթից ժամանակ մզկիթ-
ներու մէջ անունը կը յիշատակուի.
տէրութեանց հետ դաշնագրութիւն կը
կնքէ. պատերազմ՝ կը հրատարակէ,
խաղաղութիւն կ'ընէ. ցամաքային ու
ծովային զօրութեանց վերին հրամանա-
տարն է, զօրաց շարժմանը կը հրտայէ.
Շէրիի և օրինաց տրամադրութիւնները
գործադրել կու տայ. հասարակային
վարչութեան վերաբերեալ կանոններ

կը հաստատէ, թճրադատատեաններուն վճռած պատիժները կը ներէ կամ կը թեթեւցունէ. ընդհանուր ժողովը կը գումարէ կամ գումարումը կը յապաղէ, և եթէ հարկաւոր դատէ՝ երեսփոխանաց ժողովը կը լուծէ՝ վերստին՝ ընտրել տալու պայմանաւ:

ՀԱՅԱՐԱՎԱՅԻՆ ԻՐԱՌՈՒՆՔ ՕՍԿԱՆՑՈՒՑ

Յօդ. 8. Օսմանեան կայսրութեան բոլոր հպատակներն անխտրաբար Օսմանցի կը կոչուին, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց դաւանած կրօնքն:

Օսմանցիի հանգամանքը կը ստացուի կամ կը կորուսի ըստ պարագայիցն զոր օրէնք կ'որոշեն:

Յօդ. 9. Ամեն օսմանցիք անհատական ազատութիւն կը վայելեն, այն պայմանաւ որ այլոց ազատութեան վնաս չհասցընեն:

Յօդ. 10. Անհատականին ազատութիւնն բացարձակապէս անբռնաբարելի է:

Ոչ ոք կրնայ պատիժ մը կրել, ինչ և իցէ պատրուակաւ, օրինաց որոշած պարագաներէն և սահմանած ձեւերէն դուրս:

Յօդ. 11. Իսլամութիւնը Պետութեան կրօնքն է:

Սակայն այս սկզբունքը պահպանելու հանգրեւծ, պետութիւնը կը պաշտպանէ կայսրութեան մէջ ճանչցուած ամեն կրօնից ազատ պաշտամունքը, և հաստատուն կը պահէ զանազան հասարակութեանց շնորհուած կրօնական արտօնութիւններն, այն պայմանաւ որ անոնցմով հասարակային անգործութեան կամ բարի վարուց մնաս չհասնի:

Յօդ. 12. Տպագրութիւնն ազատ է օրինաց որոշած սահմաններուն մէջ:

Յօդ. 13. Օսմանցիք իշխանութիւն ունին կազմելու առևտրական, ձեռնարուեստական կամ երկրագործական ընկերութիւններ, օրինաց և կանոն:

Նագրութեանց որոշած սահմաններուն մէջ:

Յօդ. 14. Օսմանեան ազգայնութեան վերաբերող մէկ կամ քանի մ'անձինք իրաւունք ունին խնդրադիր մատուցանել ձեռնահաս իշխանութեանց՝ ի մնաս իրենց կամ հանրական շահուց գործուած օրինազանցութեանց և կանոնազանցութեանց համար. նմանապէս կրնան բողոքոյ ձեռով ստորագրեալ խնդրագիր մատուցանել Օսմանեան ընդհանուր ժողովին՝ տէրութեան պաշտօնատարաց ընթացքին դէմ գանգատելու համար:

Յօդ. 15. Ուսումն ազատ է: Ամեն Օսմանցի կրնայ հասարակային կամ առանձին գասախօսութիւններ ընել օրինաց համաձայն վարուելով:

Յօդ. 16. Ամեն վարժարանք ենթարկուած են պետութեան հսկողութեանը ներքև: Բոլոր Օսմանցուց տրուած ուսումը միաւորելու և կանոնաւորելու յարմար միջոցներ պիտի խորհուին. բայց այնպիսի բան պիտի չըլլուի որ զանազան հասարակութեանց կրօնական ուսման մնաս բերէ:

Յօդ. 17. Ամեն Օսմանցիք հաւասար են օրինաց առջև: Մի և նոյն իրաւունքն ու մի և նոյն պարտականութիւններն ունին առ հայրենիս, առանց միասելու կրօնից վերաբերեալ իրաց:

Յօդ. 18. Հասարակային պաշտամանց մէջ մտնելու պայմանն է, թուրքերէն լեզուն գիտնալ, որ Պետութեան պաշտօնական լեզուն է:

Յօդ. 19. Ամեն Օսմանցիք հասարակային պաշտօններու մէջ կ'ընդունուին իրենց յաջողակութեանց, արժանեացն ու ընդունակութեանն համեմատ:

Յօդ. 20. Հարկաց որոշումն ու բաշխումն՝ օրինաց և յատուկ կանոնադրութեանց համաձայն կը հաստա-

տուին, իւրաքանչիւր հանգանակողի գոյիցն համեմատ:

Յօդ. 21. Շարժական և անշարժ ստացուածք՝ որ կանոնաւորապէս հաւաստաւոր ըլլան, ապահովուած են:

Մէկու մը անշարժ ստացուածքն չի կրնար ձեռքէն առնուիլ, բայց միայն օրինաւորապէս հաստատեալ հասարակային օգտի համար, արժէքն ալ օրինաց համաձայն կանխաւ հատուցանելով:

Յօդ. 22. Բնակարանն անբռնաբարելի է:

Իշխանութիւն չի կրնար բռնութեամբ որ և է մէկու մը բնակարանը մտնել, բայց եթէ օրինաց որոշած պարագայից մէջ:

Յօդ. 23. Բնաւ մէկը չի կրնար ստիպուիլ որ դատաւարութեան համար հաստատուելիք օրինաց համեմատ ձեռնհասութիւն ունեցող ատենէն զատ ուրիշ ատենի առջև դատ վարէ:

Յօդ. 24. Գոյից գրաւումը, տարապարհակ ծառայութիւնն ու տուգանքն արգիւրուած են:

Սակայն պատերազմի ժամանակ օրինաւորապէս պահանջուած տուրքը, և պատերազմական վիճակէն հարկադրեալ միջոցներն այս տրամադրութենէն ի բաց առնուած են:

Յօդ. 25. Առանց յատուկ օրէնքի չի կրնար երբէք հարկի, տրոց կամ ուրիշ որ և իցէ անուամբ դրամ հաւաքուիլ:

Յօդ. 26. Որ և իցէ ձեռով տանջանք և չարչարանք բողոքովին ու բացարձակապէս արգելուած են:

ՆԱԽԱՐԱՐՔ

Յօդ. 27. Վեհափ. Սուլդանը կը բարձրացունէ ի պաշտօն Մեծ Եպարքոսի և Շէյխ-Իւլ-Խալափի այն անձինքն, զորոնք արժանի կը համարի իր բարձր վստահութեանը:

Միւս նախարարները կայսերական հրամանագրով (իրաւէ) կ'անուանուին:

Յօդ. 28. Նախարարաց խորհուրդը կը գումարուի Մեծ-Եպարքոսին նախագահութեան ներքև:

Նախարարաց խորհրդոյն իրաւասութիւնը կը բովանդակէ Պետութեան բոլոր կարևոր գործերը, թէ ներքին և թէ արտաքին:

Իր այն որոշումներն որոնք վեհափ. Սուլդանին վաւերացընելու պիտի են, թարկուին, կայսերական իրաւէով գործադրելի կ'ըլլան:

Յօդ. 29. Խուրքանչիւր նախարար իր իրաւասութեան սահմանին մէջ պաշտօնին վերաբերեալ գործերը կը կարգադրէ:

Այս սահմանն անցնող գործերու համար Մեծ-Եպարքոսին կը դիմէ:

Մեծ-Եպարքոսը զանազան պաշտօնատանց գլուխներէն առ ինքն ուղղեալ տեղեկագրերը գործադրել կուտայ, եթէ պէտք ըլլայ՝ նախարարաց խորհրդոյն և յետոյ կայսերական վաւերացուցման ներկայացընելով, կամ թէ որ հարկ չկայ՝ ինքն անձամբ որոշելով կամ միայն վեհափ. Սուլդանին որոշմանը ներկայացընելով:

Մասնաւոր կանոնադրութիւն մը այս զանազան տեսակ գործերն իւրաքանչիւր նախարարական պաշտօնատանց համար պիտի որոշէ:

Յօդ. 30. Նախարարը պատասխանատու են իրենց վարչութեան վերաբերեալ իրաց և գործոց համար:

Յօդ. 31. Եթէ մէկ կամ բազմութիւն անդամք երեսփոխանաց ժողովոյն՝ ուղեն բողոք բառնալ նախարարի մը դէմ, անոր պատասխանատուութեանը պատճառաւ և այնպիսի գործոց առթիւ՝ զորոնք ժողովն իրաւունք ունի քննելու, բողոքագիրն նախագահին կը տրուի, որ կը զրկէ զայն երեք աւուր մէջ այն գիւղանին, որ ըստ ներքին կանոնադրութեան ժողովոյն, պաշտօն ունի:

քննելու բողոքը, և որոշելու թէ հարկ է ներկայացունել ժողովոյն վիճարտ. նութեանը:

Գիւանին որոշումն առաւելութեամբ քուէից կ'ըլլայ, յետ առնելու ամբաստանեալ նախարարէն պէտք եղած տեղեկութիւններն ու բացատրութիւններն:

Եթէ գիւանը յարմար դատի բողոքը ժողովոյն ներկայացունել, այս որոշումը հաստատող տեղեկագիրն հրապարակային նիստի մէջ կը կարդացուի, և ժողովն յետ լսելու ամբաստանեալ նախարարին, որ ներկայ գտնուելու պիտի հրաւիրուի, կամ անոր փոխանորդին բացատրութիւնները, ներկայ երեսփոխանաց երկու երրորդին բացարձակ առաւելութեամբ կը քուէարկէ տեղեկագիրն եզրակացութիւնները:

Եթէ այն եզրակացութիւններն ընդունելի ըլլան, ամբաստանեալ նախարարը դատաւարանի ենթարկելու ուղերձ մը կը զրկուի առ Մեծ-Եպարքոսն, որ վեհափ. Սուլթանին վաւերացումներ կը ներկայացունէ զայն. և բարձրագոյն Ատենին առջև յղումն կայ. սերական իրաւունք կ'ըլլայ:

Յօդ. 32. Մասնաւոր օրէնք մը պիտի հաստատէ նախարարները դատելու եղանակն:

Յօդ. 33. Բնաւ տարբերութիւն չկայ ընդ մէջ նախարարաց և սոսկականաց անձնական դատերու նկատմամբ, որոնք անոնց պաշտօնէն օտար ըլլան:

Այս տեսակ դատերը սովորական ատեաններու կը յանձնուին:

Յօդ. 34. Այն նախարարն, որուն դատաստանի ենթարկումն որոշուած է բարձրագոյն ատենին ամբաստանութեան դատարանէն, կը դադրի իր պաշտօնէն, մինչև որ իրեն գէժ եղած ամբաստանութենէն անպարտ ելլէ:

Յօդ. 35. Եթէ երեսփոխանաց ժողովը պատճառաբանեալ քուէով մերժէ օրինաց ծրագիր մը, որուն ընդունելութեանը վրայ նախարարը հարկ կը

համարին անդել, վեհափ. Սուլթանն իր վեհապետական իրաւամբ կը հրամայէ կամ նախարարաց փոփոխութիւնը և կամ երեսփոխանաց ժողովոյն լուծումը, օրինաց որոշած պայմանաժամուն մէջ՝ երեսփոխանները վերստին ընտրելու պայմանաւ:

Յօդ. 36. Ստիպողական պարագայից մէջ, եթէ ընդհանուր ժողովը զուամրուած չէ, նախարարութիւնը կրնայ տրամադրութիւններ ձեռք առնուլ տէրութիւնը վտանգէ մը պահպանելու կամ հասարակաց անդորրութիւնն ապահովելու համար:

Այն տրամադրութիւնները՝ կայսերական իրաւունքով վաւերացուելէ ետեւ՝ առժամանակեայ կերպով օրինաց զօրութիւն ունին, եթէ Սահմանադրութեան հակառակ չեն: Յիշեալ տրամադրութիւններն ընդհանուր ժողովոյ պիտի ներկայացուին անմիջապէս՝ երբ որ զուամրուի:

Յօդ. 37. Ամեն նախարար իրաւունք ունի ծերակուտին և երեսփոխանաց ժողովին ներկայ գտնուելու, կամ իր պաշտօնատան բարձրագոյն պաշտօնեայններէն մէկն իր կողմանէ փոխանորդաբար ժողովը զրկելու:

Իրաւունք ունի նաև ժողովէն խօսք ուզող որ և է անդամէն առաջ լսուելու:

Յօդ. 38. Երբ քուէից առաւելութեամբ տրուած որոշման մը համեմատ նախարար մը հրաւիրուի երեսփոխանաց ժողովարանն երթալու, որպէս զի բացատրութիւններ տայ, նախարարը պարտաւոր է պատասխանելու իրեն ուղղեալ հարցմանց, թէ անձամբ ներկայանալով, թէ իր պաշտօնատան բարձրագոյն պաշտօնատարներէն մէկն իրեն փոխանորդ կարգելով: Սակայն իրաւունք ունի իր պատասխանն յապաղելու, եթէ հարկ համարի, պատասխանատուութիւնն իր վրայ առնելով:

Յօդ. 39. Տէրութեան այլ և այլ պաշտամանց անուանումը՝ պէտք եղած արժանեաց և կարողութեան պայմաններն որոշող կանոնադրութեանց համեմատ պիտի կատարուի:

Այն պայմաններով անուանեալ պաշտոնատար մը պիտի չկրնայ պաշտօնընկէց ըլլալ կամ փոխուիլ:

Եթէ չապացուցուի թէ իր ընթացքը օրինաւորապէս կ'արդարացընէ իր պաշտօնանկութիւնը:

Եթէ հրաժարական չտայ, կամ մանաւանդ եթէ իր պաշտօնանկութիւնն անհրաժեշտ չգատուի կառավարութեանէն:

Այն պաշտօնատարը որոնք բարւոք ընթացից և պարկեշտութեան փորձեր տուած ըլլան, ինչպէս նաև տնոնք ուրոնց պաշտօնանկութիւնն անհրաժեշտ դատուի կառավարութենէն, յատուկ կանոնադրութեամբ որոշուելիք տրամադրութեանց համեմատ իրաւունք պիտի ունենան յառաջացման կամ հանգստեան ռոճկի, և կամ ուրիշ պաշտօնի համար պատրաստականութեան թօշակի:

Յօդ. 40. Զանազան պաշտօնատարաց պարտականութիւններն յատուկ կանոնադրութեամբ պիտի սահմանուին:

Իւրաքանչիւր պաշտօնատար իր պարտականութեանց սահմանին մէջ պատասխանատու է:

Յօդ. 41. Իւրաքանչիւր պաշտօնատար պարտական է յարգելու իր մեծաւորը. բայց միայն օրինաց հաստատած սահմաններուն մէջ տուած հրամաններուն պարտական է հնազանդելու:

Մեծաւորի մը հնազանդելով օրինաց հակառակ դործել կատարող պաշտօնատար մը չի կրնար պատասխանատուութենէ ազատ մնալ:

Յօդ. 42. Ընդհանուր ժողովն երկու ժողովներէ կը բաղկանայ. Աւագաց կամ Ծերակուտի ժողով և Երեսփոխանաց ժողով:

Յօդ. 43. Այս երկու ժողովներն աւմեն տարի նոյեմբերի սկիզբը կը գումարուին, և յաջորդ մարտի սկիզբը կը փակուին: Թէ բացումն և թէ փակումը կայսերական իրաւունքով կ'ըլլայ: Այս երկու ժողովներէն մէկը՝ միւսոյն գումարմանց չըջանէն դուրս ժամանակի մէջ չի կրնար գումարուիլ:

Յօդ. 44. Վեհափ. Սուլթանը կրնայ՝ ըստ պահանջման պարագայից՝ կանխել ժողովոց բացման ժամանակը, և համառօտել կամ երկարաձգել գումարմանց չըջանը:

Յօդ. 45. Վեհափ. Սուլթանն անձամբ կամ Մեծ Եպարքոսին փոխանորդութեամբ բացման հանդիսին ներկայ կը գտնուի: Տէրութեան նախարարք եւ երկու ժողովոց անդամք ալ ներկայ կը գտնուին:

Կայսերական ճառ մը կը կարդացուի, որ անցեալ տարւոյն մէջ կայսրութեան ներքին կացութիւնն և արտաքին յարաբերութեանց վիճակը կը ծանուցանէ, և յաջորդ տարւոյն համար հարկաւոր դատուած անօրէնութիւնները կը ցուցնէ:

Յօդ. 46. Ընդհանուր ժողովոյ բոլոր անդամք երդումն կ'ընեն հաւատարիմ մնալու Վեհափ. Սուլթանին և Հայրենեաց, Սահմանադրութիւնն յարգելու, իրենց յանձնուած պաշտօնն ուղղութեամբ կատարելու, և այս պարտականութեանց հակառակ եղող որ և է գործերէ զգուշանալու:

Նորինսիր ոնգամոց երդումը ժողովոյն բացման ժամանակ կ'ըլլայ Մեծ-Եպարքոսին առջև. իսկ այն օրը ներկայ չգտնուողները՝ բացումէն ետեւ ի:

րենց նախագահին առջև՝ յատենի այն
ժողովոյն որուն անդամ են :

Յօդ. 47. Ընդհանուր ժողովոյ ան-
դամք իրենց կարծիքն յայտնելու կամ
քուէն տալու ազատութիւն ունենա-
լով, մէջերնէն եւ ոչ մէկը չի կրնար հրա-
հանգնելով կամ խռատմաներով կա-
պուիլ, ոչ ալ սպառնալեաց աղքեցու-
թեան ներքե գործել: Նմանապէս ժո-
ղովոյն մէջ յայտնած կարծեաց կամ
տուած քուէից համար չի կրնար դատի
ենթարկուիլ կամ հալածուիլ. ուրիշ
բան է եթէ ժողովոյն ներքին կանոնա-
դրութեան գէմ վարուի: Այն ժամա-
նակ կանոնադրութեան տրամադրու-
թիւններն 'ի գործ կը գրուին իր վրայ:

Յօդ. 48. Ընդհանուր ժողովոյ ան-
դամ մը, երբոր իր անդամ եղած ժո-
ղովոյն երկու երրորդ մասին բացարձակ
առաւելութեամբ ամբաստանուի իբր
գաւաճան, իբր Սահմանադրութիւնն
եղծանելու ջանադիր, կամ իբր կաշառ-
առու, կամ ըստ օրինի բանտարկու-
թեան կամ սքսորանաց դատապար-
տեալ ըլլայ, ծերակուտի անգամակցու-
թենէ կամ երեսփոխանութենէ կ'ընկ-
նայ:

Դատաստանն ու պատժոյ գործա-
դրութիւնն ձեռնհաս ատենին կը վե-
րաբերի:

Յօդ. 49. Ընդհանուր ժողովոյ մէն
մի անդամ իր քուէն անձամբ կու տայ.
քուէարկութեան ժամանակ ձեռնպահ
ըլլալու իրաւունք ունի:

Յօդ. 50. Ոչ ոք կրնայ միանգամայն
երկու ժողովոց անդամ ըլլալ:

Յօդ. 51. Երկու ժողովոց մէկը կամ
միւսը չեն կրնար խորհուրդ ընել մինչեւ
որ ժողովոյն անգամաց կէսէն մէկ ա-
ւելի ներկայ չգտնուին:

Այն պարագաներէն դուրս, ուր
քուէից երկու երրորդ մեծամասնու-
թիւն կը պահանջուի, ուրիշ ամեն որո-
շումն ներկայ անգամոց բացարձակ մե-
ծամասնութեամբ կը սրուի:

Երբոր քուէներն հաւատար դան. նա-
խագահին քուէն կրկին զօրութիւն կ'ու-
նենայ:

Յօդ. 52. Անձնական շահու վերաբե-
րեալ խնդրոյ մը համար մէկ կամ միւս
ժողովոյն տրուած խնդրագիրը կը մեր-
ժուի, երբ ստուգուի որ խնդրամատոյ-
ցը նախ չէ դիմած այն պաշտօնատա-
րաց՝ որոնց կը վերաբերի խնդիրը, կամ
այն իշխանութեան՝ յորմէ կախումն ու-
նին այդ պաշտօնատարը:

Յօդ. 53. Օրէնքի մը հաստատու-
թեան կամ արդէն կեցած օրէնքի մը
փոփոխութեան առաջարկութիւնը նա-
խարարութեան կը վերաբերի:

Դերապիկոյտն ու երեսփոխանական ժո-
ղովն ալ կրնան իրենց իրաւասութեան
վերաբերեալ նիւթոց վրայ նոր օրէնք
առաջարկել կամ արդէն կեցած օրէնքի
մը փոփոխութիւնը խնդրել:

Այս վերջին պարագայիս մէջ խնդիրը
Մեծ-Եպարքոսին ձեռքը վեհ. Սուլթա-
նին կը ներկայանայ, և վեհափ. Սուլ-
դանն ալ, եթէ տեղի կայ, կայսերական
իրաւունք Պետական խորհրդոյ կը յանձ-
նէ առաջարկեալ օրինաց ծրագիրը պա-
տրաստել՝ ձեռնհաս պաշտօնարանե-
րէ ստացած բացատրութեանց և տե-
ղեկութեանց համեմատ:

Յօդ. 54. Պետական խորհրդոյ պա-
տրաստած օրինաց ծրագիրը նախ Ե-
րեսփոխանական ժողովոյ և ապա Դե-
րապիկոտին քննութեանն ու որոշմանը
կը ներկայանայ:

Այս ծրագրերն օրինաց զօրութիւն
կը ստանան երբոր երկու ժողովներէն
ընդունուելէ ետեւ կայսերական իշա-
ւունք վաւերանան:

Երկու ժողովոց մէկէն վերջնապէս
մերժուած օրինաց ծրագիր մը չի կրնար
նոյն տարւոյն գումարամանց յրջանին մէջ
նորէն ժողովոյն քննութեանն ու որոշ-
ման ներկայանալ:

Յօդ. 55. Օրինաց ծրագիր մը ընդ-
ունուած չի կրնար համարուիլ եթէ Ե-
րեսփոխանաց ժողովէն ու Դերապիկոտէն

հետզհետէ չքուէարկուի ձայնից առաւելութեամբ, յօդուած առ յօդուած, և եթէ ծրագրին ամբողջութիւնն ալ երկու ժողովոց իւրաքանչիւրին մէջ քուէից մեծամասնութիւն չստանայ:

Յօդ. 56. Տէրութեան նախարարներէն և անոնց փոխանորդներէն ինչպէս նաև պաշտօնապէս հրաւիրեալ պաշտօնատարներէ զատ ոչ ոք կրնայ մտնել մէկ կամ միւս ժողովը, ոչ ալ իր կողմանէ կամ փոխանորդաբար խումբ մը մարդոց կողմանէ խնդիր մատուցանելու կամ զեկուցումն մ'ընելու ընդունուի:

Յօդ. 57. Ժողովոց խորհրդակցութիւններն ու վիճաբանութիւնները թուրքերէն լեզուով կ'ըլլան: Օրինաց ծրագրերն ու առաջարկութիւնները վիճաբանութեան օրէն առաջ կը տրուին ու ժողովականաց կը բաշխուին:

Յօդ. 58. Քուէները կը տրուին յանուանէ կոյմամբ, կամ արտաքին նշանաց ցոյցերով, և կամ գաղտնի քուէներ շանով:

Գաղտնի քուէարկութիւնը ժողովոյն ներկայ անդամոց մեծամասնութեամբ կ'որոշուի:

Յօդ. 59. Իւրաքանչիւր ժողովոց ներքին կառավարութիւնն իր նախագահին ձեռք կը կատարուի:

ՄԵՐԱՅՈՑ

Յօդ. 60. Երբակուտին նախագահն ու անդամներն ուղղակի վեհ. Սուլթանը կ'անուանէ:

Երբակուտի անդամոց թիւն երես փոխանական ժողովոյ անդամոց երբորդ մասէն աւելի չի կրնար ըլլալ:

Յօդ. 61. Երբակուտի անդամ ընտրուելու կարող ըլլալու համար պէտք է, իր գործերով հասարակաց վատահոլութեան արժանացած, կամ աշխատանքի նշանաւոր ծառայութիւններ մատուցած ըլլալ:

Գոնէ քառասուն տարեկան ըլլալ:

Յօդ. 62. Երբակուտի անդամները ցկեանս կ'անուանուին:

Երբակուտի անդամակցութիւն կրնայ շնորհուիլ այն անպաշտօն անձանց, որոնք վարած են նախարարութեան պաշտօն, կուսակալութիւն, զօրաբանակաց հրամանատարութիւն, գազասկէրութիւն, դեսպանութիւն, պատրիարքութիւն, խախամագլխութիւն: Նոյնպէս կրնայ շնորհուիլ ծովային և ցամաքային զօրաց ֆէրիդներու, և առհասարակ այն անձանց որ պէտք եղած պայմաններն ամբողջապէս ունին:

Երբակուտի անդամք երբոր իրենց խնդրանք ուրիշ պաշտօնի կոչուին, ծերակուտի անդամակցութենէ իսպառ կը դադրին:

Յօդ. 63. Երբակուտի անդամոց թիւը չի կրնար անցնիլ ամսական:

Երբոր Երբակուտի անդամ մը ուրիշ պատճառաւ թոշակ կը ստանայ դանձէն, այն թոշակը տասն հազարի կը լցուի եթէ տասն հազարէն պակաս ըլլայ: Իսկ եթէ հաւատար կամ աւելի ըլլայ, կը շարունակէ ստանալ առանց նոր յաւելումի:

Յօդ. 64. Երբակուտը կը քննէ օրինաց կամ պիւնէի ծրագրերն, որ երեսփոխանաց ժողովէն առ ինքն կը ղրկուին:

Եթէ Երբակուտն օրինաց ծրագիր մը քննած ժամանակ, անոր մէջ վեհափ. Սուլթանին վեհապետական իրաւանց, ազատութեան, Սահմանագրութե, երկրին հողային ամբողջութեան, ներքին ապահովութեան, հայրենեաց շահուն ու պաշտպանութեան և բարոյականի հակառակ տրամադրութիւն մը տեսնէ, վերջնական կերպով կը մերժէ պատճառաբանեալ քուէով մը, կամ հանդերձ իր դիտողութեամբ երեսփոխանական ժողովոյն կը վերադարձնէ, խնդրելով որ իր դիտողութեանց համեմատ ուղղուի կամ բարեփոխուի:

Երբակուտէն ընդունուած օրինաց

ծրագրերն իր հաւանութեամբ վաւերանալէ ետեւ Մեծ-Եպարքոսին կը զըրկուին :

Յերակոյան իրեն մատուցուած ազերսագրերը քննելէ ետեւ՝ արժանի դատածնելը Մեծ-Եպարքոսին կը զըրկէ հանդերձ իր դիտողութեամբը :

ԵՐԵՍՓՈՒՄԷԱՅ ԺՈՂՈՎ

Յօդ. 65. Երեսփոխանաց թիւն՝ Օսմանեան հպատակ յիսուն հազար արուբնակչաց մէկ երեսփոխան ընկնալու պայմանաւ որոշուած է :

Յօդ. 66. Ընտրութիւնը գողտնի քուէարկութեամբ կ'ըլլայ : Ընտրութեան եղանակը մասնաւոր օրէնքով մը պիտի որոշուի :

Յօդ. 67. Տէրութեան պաշտօնատարը երեսփոխան չեն կրնար ըլլալ, բաց 'ի նախարարներէն :

Որ և է ուրիշ պաշտօնատար մը երեսփոխանութեան ընտրուած ժամանակ ազատ է զայն ընդունելու կամ չընդունելու : Բայց թէ որ ընդունի, պէտք է իր պաշտօնէն հրաժարի :

Յօդ. 68. Չեն կրնար երեսփոխան ընտրուիլ :

1. Օսմանեան հպատակ չեղող անձինք :

2. Անոնք որ գործադրութեան մէջ գտնուած մասնաւոր կանոնադրութիւն մը համեմատ օտար ծառայութեան մը, տաճ ըլլալով՝ մասնաւոր արտօնութիւններ կը վայելեն :

3. Անոնք որ թուրքերէն չեն գիտեր :

4. Անոնք որ դեռ ևս երեսուն տարին լրացուցած չեն :

5. Անոնք որ մասնաւորի մը ծառայութեան մէջ կը գտնուին :

6. Միանկայեալ անձինք որ իրենց վարկը չեն վերահաստատած :

7. Անոնք որ իրենց ընթացքով ամեհուն առջև իրենց յարգն ու համարումը կորուսած են :

8. Դատաւարական արգիլման ներքեւ գտնուող անձինք, քանի որ այն արգիւրը վերցուած չէ :

9. Անոնք որ իրենց քաղաքային իրաւունքէն զրկուած են :

10. Անոնք որ օտար հպատակութեան պահանջումն կ'ընեն :

Առաջին չորս տարուան շրջանին ընտրուին ետեւ, երեսփոխանութեան ընտրուելու պայմանաց մէկը պիտի ըլլայ թուրքերէն կարդալ, և որչափ կարելի է՝ գրել գիտնալ :

Յօդ. 69. Երեսփոխանաց ընդհանուր ընտրութիւնները չորս տարին անգամ մը կը կատարուին :

Խրաքանչիւր երեսփոխանի պաշտօնը չորս տարի միայն կը տևէ. Բայց վերընտրելի է :

Յօդ. 70. Ընդհանուր ընտրութիւնը նոյեմբերի սկիզբէն դոնէ չորս ամիս առաջ պիտի սկսին, որ ժողովոյն գումարման համար հաստատուած թուականն է :

Յօդ. 71. Երեսփոխանաց ժողովոյն մէն մի անգամն Օսմանեաց ընդհանրութիւնը կը ներկայացընէ, և ոչ բացառիկ կերպով զինքն ընտրող շրջանակը :

Յօդ. 72. Ընտրողը պարտաւոր են իրենց երեսփոխաններն իրենց վերաբերեալ գաւառին բնակիչներէն ընտրելու :

Յօդ. 73. Երբ ժողովը կայսերական իրաւունքով լուծուի, ընդհանուր ընտրութիւնը պէտք եղած ժամանակ պիտի սկսին, որպէս զի ժողովը կարենայ նորէն գումարուիլ լուծման թուականէն դոնէ մինչև վեց ամիս :

Յօդ. 74. Երբ երեսփոխան մը մահուան, դատաւարական արգիլման, երկար բացակայութեան, դատապարտութեան, կամ տէրութեան պաշտօն ընդունելու պատճառաւ երեսփոխանական հանգամանքը կորսընցընէ կամ պակսի, նոր ընտրութեան կը ձեռնարկուի ըստ ընտրական օրինաց տրամա-

գրութեան, և այնպիսի պայմանաժա-
մու մը մէջ, որ նոր երեսփոխանը կա-
րենայ իր պաշտօնը կատարել, գտնէ
ժողովոյն հետեւեալ գումարմանց շրջա-
նին մէջ:

Յօդ. 75. Պարապ տեղ մը լեցընե-
լու համար ընտրեալ երեսփոխանաց
պաշտօնը մինչև յառաջիկայ ընդհանուր
ընտրութիւնները կը տևէ:

Յօդ. 76. Տէրութեան գանձէն իւրա-
քանչիւր երեսփոխանի պիտի յատկա-
նայ քսան հազար զրուշ ժողովոյն գու-
մարմանց միջոցին համար: Երեսփոխա-
նաց կոստանդնուպոլսի գալու և եր-
թալու համար ճանապարհի ծախքն ալ
նմանապէս գանձէն պիտի հատուցուի:

Յօդ. 77. Երեսփոխանաց ժողովոյն
նախագահն ու երկու փոխանախագահը
վեհափ. Սուլթանէն կ'ընտրուին ինն
ընտրելիաց ցանկի մը մէջէ, զոր ժո-
ղովը կը նշանակէ քուէից մեծամասն-
ութեամբ: Ս. յ. ինն ընտրելիաց երեքն
առաջին նախագահութեան, երեքն՝
երկրորդ նախագահութեան և երեքն՝
երրորդ նախագահութեան համար են:
Նախագահն ու փոխանախագահը
կայսերական իրաւունքով կ'անուանուին:

Յօդ. 78. Երեսփոխանաց ժողովոյն
նիստերն հրապարակական են: Սակայն
ժողովը կրնայ գաղտնի նիստ ընել, եթէ
նախարարը կամ նախագահը, կամ հըն-
գետասան անդամը առաջարկեն զայն,
և եթէ այս առաջարկութիւնը դռն-
փակ նիստի մէջ քուէի զրուելով ընդ-
ունուի:

Յօդ. 79. Երեսփոխան մը չի կրնար
ժողովոյն գումարմանց շրջանին մէջ ձեռ-
բակալ ըլլալ կամ դատաստանի ենթ-
արկուիլ, 'ի բաց առեալ երբ որ յան-
ցանք մը գործած ատեն բռնուելու ըլ-
լայ, մինչև որ ժողովը մեծամասնու-
թեամբ զայն դատաստանի ենթարկե-
լու արտօնութիւն տուող որոշումն չընէ:

Յօդ. 80. Երեսփոխանաց ժողովն ի-
րեն ներկայացուած օրինաց ծրագրե-

րուն վրայ կը վիճաբանէ, ելեմտից կամ
Սահմանադրութե վերաբերեալ տրա-
մադրութիւնները կ'ընդունի, կ'ուղղա-
փոխէ կամ կը մերժէ: Պետութեան ընդ-
հանուր ծախքն՝ որ պիշաճելի օրինաց
մէջ կը բովանդակուին, մանրամասնա-
բար կը քննէ, և անոնց գումարը կ'ու-
րոշէ նախարարաց հետ 'ի միասին:
Նմանապէս նախարարաց հետ համա-
ձայնութեամբ կ'որոշէ Պետութեան
ծախքը գոցելու յատկացած եկամտից
տեսակը, գումարը, և բաշխման ու հա-
ւաքման եղանակը:

ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՆՏԵՆՏԻՒԹԻՒՆ

Յօդ. 81. Յատուկ օրինաց համեմատ
անուանեալ և պէրսոնով հաստատեալ
դատաւորք չեն կրնար պաշտօնընկէց
ըլլալ, բայց իրենք կրնան հրաժարա-
կան տալ:

Դատաւորաց իրենց պաշտօնական
դասակարգութեան մէջ յառաջացու-
մը, տեղափոխութիւնը, պաշտօնէն թու-
շակաւ դադարումը, դատավճիռ մ'ընդ-
ունելու առթիւ հրաժարումը, վերոյի-
շեալ յատուկ օրինաց տրամադրու-
թեանց ենթարկուած են:

Նոյն օրէնքը կը սահմանէ դատաւորի
կամ դատական կարգին ուրիշ պաշ-
տօնները կատարելու համար պէտք ե-
ղած պայմաններն ու որպիսութիւնքը:

Յօդ. 82. Ամեն ատեններու նիս-
տերն հրապարակական են:

Դատավճիռներու հրատարակութե
արտօնութիւն տրուած է:

Սակայն օրինաց նշանակած մասնա-
ւոր պարագայից մէջ ատենը դռն-
փակ նիստ կրնայ ընել:

Յօդ. 83. Մէն մի անհատ կրնայ իր
պաշտպանութեան շահուն համար դա-
տարանին առջև օրինաց ներած միջոց-
ները գործածել:

Յօդ. 84. Դատարան մը չի կրնար որ և
է պատճառանք իր ձեռնհասութեան
վերաբերեալ դատ մը մերժել, ոչ ալ

քննութեան սկսելէ ետե դատաստանը դադրեցընել կամ ետ ձգել, քանի որ դատախազը չուզէ ետ կենալ:

Այսու ամենայնիւ պատժական գործոց մէջ կառավարութիւնն օրինաց համեմատ իր գործողութիւնը կը շարունակէ, թէ և դատախազը ետ կենայ:

Յօդ. 85. Ամեն գործ կը դատուի այն դատարանէն առ որ կը վերաբերի:

Առանձնականաց և Պետութեան մէջ եղած գատերն հասարակ դատարաններու ձեռնհասութեան ներքե են:

Յօդ. 86. Դատարանաց մէջ բնաւ մի լամտութիւն չի գործ չի կրնար դրուիլ:

Յօդ. 87. Շէրիի վերաբերեալ գործերը՝ Շէրիի դատարաններէն կը դատուին: Գաղաքային գործոց դատերը՝ քաղաքային ատենից կը վերաբերին:

Յօդ. 88. Չանազան տեսակ դատարաններն իւրաքանչիւրին պաշտօնն ու ձեռնհասութիւնը, և դատաւորաց թու չափներն օրէնքով կը կարգադրուին:

Յօդ. 89. Հասարակ դատարաններէն դուրս որ և է անունով արտաքոյ կարգի դատարաններ և յանձնաժողովներ չեն կրնար հաստատուիլ մասնաւոր գործեր դատելու համար:

Սակայն իրաւարարութիւն (քան իր) և պատուիրակ դատաւորութիւն (միւլվէլլա) կարգել ներքի է օրինաց սահմանած ձևերով:

Յօդ. 90. Դատաւոր մը չի կրնար բնաւ իր պաշտօնին հետ ի միասին թողակաւոր հասարակային պաշտօն մ'ալ վարել:

Յօդ. 91. Պատժական դատերու մէջ հանրութեան իրաւունքը պաշտպանելու պաշտօնով ընդհանուր դատախազներ (միւլաւալի ումումի) պիտի կարգուին:

Ասոնց պաշտօնին սահմաններն և իրենց պաշտօնական դասակարգութիւնն օրէնքով պիտի հաստատուին:

ԲԱՐՅՐԱԳՈՅՆ ՊՅՈՒՆ

Յօդ. 92. Բարձրագոյն ատենանը կը բաղկանայ երեսուն անդամներէ, որոնց տասը Երեւակուտի անդամներէն, տասը Պետական խորհրդոյ և տասը վճռաբեկ ու վերաքննիչ ատենից ատենապետներէն ու անդամներէն ընտրուած են:

Բոլոր անդամք վիճակաւ կ'ընտրուին: Բարձրագոյն ատենանը պէտք եղած ժամանակ կայսերական իրաւունքով կը գումարուի, և Երեւակուտին խորհրդարանը նիստ կ'ընէ:

Իր իրաւասութիւնքն են դատել նախարարները, վճռաբեկ ատենին ատենապետը ու անդամները, և քրէական դաւաճանութեամբ կամ Պետութեան ապահովութեան դէմ յանցանքով ամբաստանուած բոլոր անձինքը:

Յօդ. 93. Բարձրագոյն ատենանը երկու դատարանէ կը բաղկանայ. ամբաստանական և դատողական: Ամբաստանական դատարանը կը բաղկանայ ինն անդամէ, վիճակաւ ընտրուած, բարձրագոյն ատենին անդամներէն, որոնց երեքը Երեւակուտի, երեքը Պետական խորհրդոյ և երեքը վճռաբեկ կամ վերաքննիչ ատենաներուն անդամներէն:

Յօդ. 94. Ամբաստանական ատենան անդամաց երկու երրորդ մեծամասնութեամբ կ'որոշէ Դատողական ատենին յղելի գործերը:

Ամբաստանական ատենին անդամները Դատողական ատենին խորհրդակցութեանց չեն կրնար մասնակցիլ:

Յօդ. 95. Դատողական ատենանը քրտանըմէկ անդամէ կը բաղկանայ. որոնց եօթը Երեւակուտի, եօթը Պետական խորհրդոյ և միւս եօթը վճռաբեկ կամ վերաքննիչ ատենին անդամներէն պիտի ըլլան:

Դատողական ատենան իր անդամաց երկու երրորդին մեծամասնութեամբ և հաստատեալ օրինաց համեմատ կը

դատէ Ամբաստանական ատենէն առ ինքն զրկուած դատերը:

Իր վճիռներն ոչ վճռաբեկ և ոչ վերաքննիչ (խորհրատի վէ թէմնիզ) ատեններէն կրնան վերաքննուիլ:

ԱՐԽԱՐԿԱՐԻ

Յօդ. 96. Ո՛ր և է տուրք յօգուտ տէրութեան չկրնար հաստատուիլ, բաշխուիլ, և հաւաքուիլ առանց օրէնքի մը զօրութեան:

Յօդ. 97. Հաշուէկշիւն (պիւճէի) է օրէնքն որ կը բովանդակէ Պետութեան մտիցն ու ելից նախատեսութիւնները:

Յօգուտ Պետութեան առնուած հարկերն օրէնքով մը կը կանոնաւորուին անոնց որբանութեան, բաշխման և հաւաքման նկատմամբ:

Յօդ. 98. Ընդհանուր ժողովը կը քննէ ու կը քուէարկէ պիւճէիին օրէնքը յօդուած առ յօդուած:

Պիւճէիին յարակից ցուցակներն, որ ելումտից մանրամասն կէտերը կը պարունակեն, բաժնուած են մասերու, գլուխներու և յօդուածներու, կանոնադրութեամբը հաստատուած օրինակին համեմատ:

Այն ցուցակները գլուխ առ գլուխ քուէի կը դրուին:

Յօդ. 99. Պիւճէիին օրինաց ծրագիրն երեսփոխանաց ժողովոյն գումարման բացումէն անմիջապէս ետքը կը ներկայանայ անոր, որպէս զի ելումտական տարւոյն սկիզբէն գործադրելի ըլլայ:

Յօդ. 100. Պիւճէիէն դուրս ո՛ր և է ծախք չի կրնար ըլլալ տէրութեան գանձէն՝ առանց յատուկ օրէնքի:

Յօդ. 101. Արտաքոյ կարգի պարագայից մէջ, երբ ստիպողականութի կայ, նախարարը ի բացակայութեան ընդհանուր ժողովոյն՝ կրնան կայսերական իրաւունքով կարեւոր զրամն հայթիւյթել

և պիւճէիին մէջ չանցած ծախք մը, նեւ, այսու պայմանաւ որ ընդհանուր ժողովոյ մօտաւոր գումարման սկիզբն անոր վաւերացումը խնդրեն օրինաց ծրագիր մը ներկայացընելով:

Յօդ. 102. Պիւճէիը մէկ տարւան համար միայն քուէի կը դրուի, և ո՛ր տարւոյն որ կը վերաբերի՝ այն տարւոյն համար միայն օրինաց զօրութիւն ունի:

Սակայն երբ բացառիկ պարագայից պատճառաւ երեսփոխանական ժողովը պիւճէիին քուէարկուէն առաջ լուծուի, նախարարը կայսերական իրաւունքով կրնան նախորդ տարւոյն պիւճէիը գործադրել մինչև ժողովոյն մօտաւոր գումարումը: Այն առժամանակեայ պիւճէիին գործադրութիւնը չի կրնար մէկ տարին անցնիլ:

Յօդ. 103. Պիւճէիին վերջնական կարգադրութեան օրէնքը՝ պատկանեալ տարւոյն հասութից և ծախուց վրայ դոյացած մտից ու կատարուած հատուցմանց գումարները կը նշանակէ:

Իր ձէն ու բաժանումը պիւճէիին յօդ և նման պիտի ըլլան:

Յօդ. 104. Վերջնական կարգադրութեան օրինաց ծրագիրը՝ պատկանեալ տարւոյն վախճանէն զոնէ մինչև չորս տարի՝ երեսփոխանական ժողովոյն կը ներկայանայ:

Յօդ. 105. Համարակալ ատեան մը պիտի հաստատուի, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ելումտական հաշուեկալաց գործողութիւններն՝ ինչպէս նաև այլ և այլ պաշտօնատեսանց ներկայացուցած տարեկան հաշիւները քննել:

Սոյն ատեանն ամեն տարի երեսփոխանական ժողովոյն պիտի ներկայացընէ յատուկ տեղեկագրով մը՝ իր աշխատութեանց արդիւնքը հանդերձ դիտողութեամբ:

Ամեն եռամսէ վերջն ալ պիտի ներկայացընէ առ վեհափ. Սուլթանն՝ միջնորդութեամբ Մեծ-Խպարքոսին, տեղեկագիր մը՝ Պետութեան ելումտական վիճակին վրայ:

Յօդ. 106. Համարակալ ատենը պիտի կազմուի տասուերկու ցկեանս տեական անդամներէ, որոնք կայսերա-կան իրաւունքով պիտի անուանուին:

Անոնցմէ ոչ մէկը չի կրնար պաշտօնէ հանուիլ մինչև որ պաշտօնէ հանելու պատճառաբանեալ առաջարկութիւնն երեսփոխանական ժողովոյն մեծամաս-նութեամբ ընդունելի ըլլայ:

Յօդ. 107. Համարակալ ատենի ան-դամներէն պահանջուած պայմաններն ու որպիսութիւնքն, անոնց պաշտօնին և իրաւասութեան մանրամասնութիւն-քնն, հրաժարման, փոփոխման, յա-ռաջացման, և հանգստեան համար պէտք եղած կանոններն, ինչպէս նաև ատենին ղեկաններուն կազմութիւնն յատուկ օրէնքով մը պիտի որոշուին:

ԳԱՌԱՅԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 108. Գաւառաց վարչութեան հիմը պիտի ըլլայ տարակէզրոնացման սկզբունքը:

Այս կազմաւորութեան մանրամասն պարագաներն օրէնքով մը պիտի որո-շուին:

Յօդ. 109. Յատուկ օրէնք մը աւելի ընդարձակ հիմանց վրայ պիտի կանո-նաւորէ գաւառաց (վիլայէթ), նահան-գաց (սանձաք) և աւանաց (քազու) վարչական խորհրդոց ընտրութիւնն, ինչպէս նաև տարուէ տարի ամեն գա-ւառաղլուխ քաղաքաց մէջ գումա-րուած ընդհանուր խորհրդոց ընտրու-թիւնը:

Յօդ. 110. Նոյն յատուկ օրէնքով պիտի որոշուին նաև գաւառական ընդ-հանուր խորհրդին իրաւասութիւնքն. որոնք պիտի ըլլան,

1. խորհուրդ և որոշումն ընելու կա-րողութիւն հասարակային օգտի վերա-բերեալ առարկայից վրայ. ինչպէս եւ հաղորդակցութեան ճանապարհաց չի-նութիւն, հոգաբարձական փոխառու-արկեղաց հաստատութիւն, ձեռնա-

րուեստից, վաճառականութեան, և եր-կրագործութեան զարգացումն, և հա-սարակաց կրթութեան ծաւալումն:

2. Ձեռնհաս իշխանութեանց դան-դատելու իրաւունք՝ թէ՛ հարկաց բաշխ-ման կամ հաւաքման, և թէ՛ ուրիշ նիւ-թոց մէջ, օրինաց և կանոնադրութեանց հակառակ գործոց և իրողութեանց դարման և ուղղութիւն ձեռք բերելու համար:

Յօդ. 111. Աւանաց մէջ այլ և այլ հասարակութեանց իւրաքանչիւրին վե-րաբերեալ խորհուրդ մը պիտի գրա-նուի, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ հըս-կել:

1. Բարեպաշտական հաստատու-թեանց կամ անշարժ կալուածոց եկա-մուտներուն մատակարարութեան վը-րայ, որոնց գործածութեան բուն նպա-տակն հիմնադրաց յատուկ տրամա-գրութիւններով կամ սովորութեամբ որոշուած է:

2. Ողորմութեան կամ բարեգործու-թեան համար կոտակեալ կամ նուի-րեալ գումարաց կամ գոյից գործածու-թեան վրայ:

3. Որքոց դրամներուն ըստ հաստա-տեալ յատուկ կանոնադրութեանց մա-տակարարութեան վրայ:

Իւրաքանչիւր խորհուրդ, իր ներկա-յացուցած հասարակութենէն ընտ-րեալ անդամներէ պիտի բաղկանայ, հաստատելիք յատուկ կանոնադրու-թեանց համեմատ:

Այս խորհուրդները տեղական իշխա-նութիւններէն ու գաւառական ընդ-հանուր խորհուրդներէն կախումն պի-տի ունենան:

Յօդ. 112. Քաղաքային կամ թաղա-յին գործերը կոստանդնուպօլսի և գա-ւառաց մէջ ժողովրդէն ընտրեալ քա-ղաքային կամ թաղային խորհուրդներէ պիտի մատակարարուին:

Քաղաքային կամ թաղային խորհրդ-դոց կազմութիւնը, իրաւասութիւնը և ընտրութեան եղանակն յատուկ օրէն-քով մը պիտի որոշուին:

Յօդ. 113. Երբոր տէրութեան երկրին մէկ կողմը խռովութիւն նախատեսել տուող իրողութիւններ կամ ցոյցեր նշմարուին, կայսերական կառավարութիւնն իրաւունք ունի այն տեղը պաշարման վիճակի մէջ դնել:

Պաշարման վիճակին հետեանքն է քաղաքային օրինաց առժամանակեայ դադարումն:

Պաշարման վիճակի մէջ դրուած տեղերուն վարչութեան եղանակն յատուկ օրէնքով մը պիտի կարգադրուի:

Վեհափ. Սուլթանը միայն իշխանութիւն ունի տէրութեան հողէն արտաքսել այն անձինքն՝ որոնք ոստիկանութեան ձեռքը առնուած արժանահաւատալի տեղեկութեանց համեմատ տէրութեան ապահովութեանը զնաւ բերող կը ճանչցուին:

Յօդ. 114. Նախնական կրթութիւնը ամեն Օսմանցւոց համար պարտաւորիչ պիտի ըլլայ: Գործադրութեան պարագաները յատուկ օրէնքով մը պիտի որոշուին:

Յօդ. 115. Սահմանադրութեան և ոչ մէկ տրամադրութիւնը չի կրնար որ և է պատճառանօք դադրիլ կամ անգործադրելի թողուիլ:

Յօդ. 116. Ի պահանջել հարկին, արժանապէս Սահմանադրութիւնը կրնայ ուղղուիլ իր մէկ քանի տրամադրութեանց մէջ, հետեւեալ պայմաններով. փոփոխութեան որ և է առաջարկութիւն, թէ նախարարաց կողմէն ըլլայ:

և թէ երկու ժողովոց միոյն կամ միւսին կողմանէ, նախ պէտք է իրեւութականական ժողովոյն քննութեանն ու որոշմանն ենթարկուի:

Եթէ առաջարկութիւնը սոյն ժողովոյն անդամոց երկու երրորդէն ընդունուի, Ծերակուտին կը զրկուի: Երբոր Ծերակուտին ալ երկու երրորդէն ընդունուի՝ Վեհափ. Սուլթանին վաւերացմանը կը ներկայացուի. և եթէ կայսերական իւրաւունքով հաստատուի՝ օրինաց զօրութիւն կը ստանայ:

Սահմանադրութեան այն տրամադրութիւնն որ փոփոխելու առաջարկութեան նիւթ ըլլայ, գործադրելի կը մընայ մինչև որ նոյն առաջարկութիւնն երկու ժողովոց որոշումէն անցնելով կայսերական իւրաւունքով վաւերանայ:

Յօդ. 117. Օրինաց մեկնութիւնը կը վերարբերի Վճռաբեկ ատենին՝ քաղաքական և պատժական օրինաց մասին. Պետական խորհրդոյ՝ վարչական օրինաց մասին. Ծերակուտին՝ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց մասին:

Յօդ. 118. Ներկայապէս գործադրութեան մէջ եղած ամեն օրէնք, կարգք և սովորութիւնք պիտի շարունակեն իրենց գործադրութիւնը մինչև որ չփոփոխուին կամ չխափանուին օրինօք և կանոնադրութեամբ:

Յօդ. 119. Յամին 1293 չէվլլա 10 (16/28 հոկտեմբեր 1876) տրուած առ ժամանակեայ հրահանգն ընդհանուր ժողովոյ վերաբերեալ, պիտի դադրի գործադրութենէ՝ առաջին գումարման չըջանին փակումէն ետև: